

Οικονομικοί Πόροι στην Εκπαίδευση

9

Δήμητρα Σπυροπούλου, Φυσικός, Σύμβουλος του Π.Ι. (Συντονίστρια)
Χρυσάνθος Κόνταρης, Καθηγητής Πληροφορικής, Αποσπασμένος στο Π.Ι.
Τριανταφυλλιά Αντωνακάκη, Καθηγήτρια Αγγλικής Γλώσσας, Αποσπασμένη στο Π.Ι.
Χαϊδεμένη Χαλά, Καθηγήτρια Φιλολόγος, Αποσπασμένη στο Π.Ι.

1. Θεωρητικό Πλαίσιο

Η εκπαίδευση αποτελεί αναπόσπαστο και ιδιαίτερα σημαντικό παράγοντα, ο οποίος συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας. Ένα μεγάλο μερίδιο των οικονομικών πόρων δαπανάται κάθε χρόνο για την παραγωγή ενός ευρέως φάσματος εκπαιδευτικών υπηρεσιών και την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού σε όλες τις χώρες της Ευρώπης και διεθνώς. Τον Μάρτιο του 2003 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο είναι προϋπόθεση προώθησης της ευρωπαϊκής ανταγωνιστικότητας για την επίτευξη υψηλών ρυθμών ανάπτυξης και απασχόλησης και για την εγκαθίδρυση μιας οικονομίας που βασίζεται στη γνώση. Επειδή οι οικονομικοί πόροι είναι περιορισμένοι, στόχος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου είναι να προσδιοριστούν οι παράγοντες που καθιστούν αποδοτική μια επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο, καθώς και τα σημεία στα οποία παρατηρείται αναποτελεσματικότητα (European Commission, 2003).

Σε έκθεση της Ομάδας Εργασίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία συγκροτήθηκε με θέμα «Η εφαρμογή της εκπαίδευσης και κατάρτισης 2010», αναφέρεται ότι η ουσιαδής ετήσια αύξηση των επενδύσεων σε ανθρώπινους πόρους, διαμέσου της εκπαίδευσης και κατάρτισης, είναι το κλειδί για την ενδυνάμωση της θέσης της Ευρώπης στον τομέα της οικονομίας και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής τον 21^ο αιώνα. Πιο συγκεκριμένα, σημειώνεται ότι η εκπαίδευση, η κατάρτιση και η δια βίου μάθηση διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην ανάπτυξη των οικονομικών και των κοινωνιών (European Commission, 2004α).

Οι επενδύσεις στην εκπαίδευση έχουν μακροπρόθεσμες αποδόσεις, οι οποίες είναι δύσκολο να υπολογιστούν. Στις περισσότερες χώρες οι επενδύσεις αυτές είναι ευθύνη κυρίως του δημόσιου τομέα. Επειδή όμως

τα δημόσια κεφάλαια είναι περιορισμένα, ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην αύξηση των επενδύσεων στην εκπαίδευση και από τον ιδιωτικό τομέα. Επιπλέον, εκτός από την οικονομική διάσταση των αποτελεσμάτων της εκπαιδευτικής πολιτικής σε κοινωνικό και ιδιωτικό επίπεδο, υπάρχουν οφέλη και σε ατομικό επίπεδο με την έννοια της ποιότητας ζωής, της ανόδου του βιοτικού επιπέδου και του ενεργού κοινωνικού ρόλου.

Για την αξιολόγηση της χορήγησης των οικονομικών πόρων δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στις έννοιες της αποδοτικότητας (efficiency) και του αισθήματος δικαίου (equity), οι οποίες είναι πολύ σημαντικές για την ορθή διαχείριση του κρατικού προϋπολογισμού και τη βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας των εκπαιδευτικών συστημάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (European Commission, 2004β). Η πρώτη έννοια αφορά στη σχέση «εισροές-εκροές» στην εκπαίδευση, ενώ η δεύτερη στην υπόθεση ότι το σημερινό σχολείο επιβάλλεται να εντάξει μαθητές/τριες, ανάλογα με τις ατομικές ιδιαιτερότητές τους, σε ένα ενιαίο εκπαιδευτικό πλαίσιο, ικανό να εξασφαλίσει την ισότητα ευκαιριών και την καλύτερη επιτυχία για όλους, αποκλείοντας περιορισμούς που παρουσιάζονται από εξωγενείς παράγοντες όπως η οικονομική κατάσταση της οικογένειας και η γεωγραφική θέση του τόπου κατοικίας (Commission of the European Communities, 2005). Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι τα αποτελέσματα ερευνών σε σχολεία της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, όπου διαπιστώνεται ότι η μαθητική διαρροή είναι μικρότερη, όταν οι διαθέσιμοι Οικονομικοί Πόροι στην εκπαίδευση και κατάρτιση είναι μεγαλύτεροι (Ρουσέας & Βρετάκου, 2006).

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο και με βασικό εργαλείο τους δείκτες που έθεσε η Ευρωπαϊκή Ένωση για την ποιότητα της προσφερόμενης εκπαίδευσης, παρατίθενται στη συνέχεια στοιχεία που αφορούν στην Ελλάδα σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες και χώρες του Ο.Ο.Σ.Α.

1.1. Δείκτες για την αξιοποίηση των ανθρώπινων πόρων με οικονομικούς όρους

Η μέτρηση της προόδου στον τομέα της αξιοποίησης των ανθρώπινων πόρων γίνεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή κυρίως με οικονομικούς δείκτες, οι οποίοι έχουν τεθεί για να προσδιοριστούν τα επίπεδα των επενδύσεων σε ανθρώπινους πόρους και αποτελούν μια στάθμιση της προόδου που επιτυγχάνεται σε σχέση με τους στόχους της Λισαβόνας. Οι περισσότεροι δείκτες αναφέρονται σε σχέση με το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (Α.Ε.Π.), ώστε οι μεταβολές στις δαπάνες να συσχετί-

ζονται με τις αντίστοιχες μεταβολές του Α.Ε.Π. και να προσεγγίζεται αντικειμενικότερα το επίπεδο των επενδύσεων που παρουσιάζει κάθε χώρα σε ανθρώπινους πόρους με οικονομικούς όρους για την εκπαίδευση. Οι δείκτες αυτοί είναι :

- α) Οι δημόσιες δαπάνες στην εκπαίδευση και κατάρτιση ως ποσοστό του Α.Ε.Π.
- β) Οι ιδιωτικές δαπάνες στην εκπαίδευση και κατάρτιση ως ποσοστό του Α.Ε.Π.
- γ) Το σύνολο των δαπανών σε εκπαιδευτικές μονάδες ανά μαθητή/σπουδαστή ανά βαθμίδα εκπαίδευσης.
- δ) Το σύνολο των δαπανών σε εκπαιδευτικές μονάδες ανά μαθητή/σπουδαστή ανά βαθμίδα εκπαίδευσης σε σχέση με το μέσο κατά κεφαλήν Α.Ε.Π.

Οι παραπάνω δείκτες αφορούν στην Πρωτοβάθμια και στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και αναλύονται στη συνέχεια με βάση τα τελευταία στοιχεία που δημοσίευσε ο Ο.Ο.Σ.Α. και το ΥΠ.Ε.Π.Θ.

1.2. Δημόσιες δαπάνες στην εκπαίδευση και κατάρτιση ως ποσοστό του Α.Ε.Π.

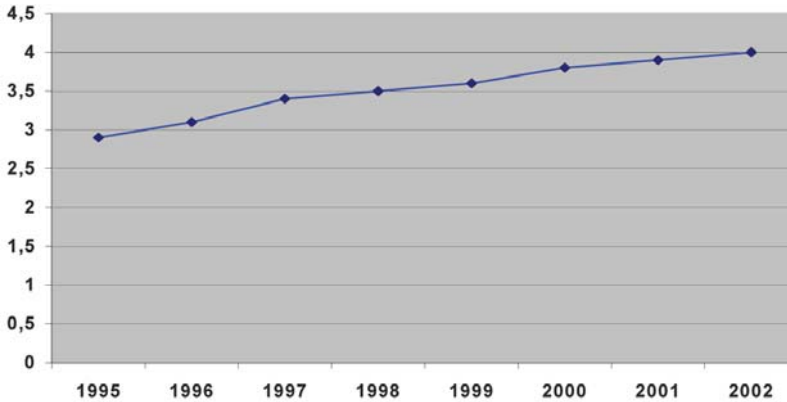
Οι δημόσιες δαπάνες των χωρών-μελών της Ε.Ε. στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση μπορούν να αποδώσουν σημαντικά οφέλη, όπως η μείωση των ποσοστών ανεργίας, η αύξηση της συμμετοχής του εργατικού δυναμικού καθώς και η αύξηση της παραγωγικότητας. Στην Ελλάδα οι δημόσιες δαπάνες στην εκπαίδευση τα τελευταία χρόνια τόσο σε ονομαστικές όσο και σε πραγματικές τιμές αυξάνονται σημαντικά (Γράφημα 1). Όμως, οι δημόσιες δαπάνες στην εκπαίδευση ως ποσοστό επί του Α.Ε.Π., αυξάνονται με βραδύτερους ρυθμούς, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του Ο.Ο.Σ.Α. για την περίοδο 1995-2002 (Eurydice, 2005). Αυτό σε έναν βαθμό μπορεί να δικαιολογηθεί από τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης που παρουσιάζει η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, οπότε η πραγματική αύξηση των δημοσίων δαπανών για την εκπαίδευση δεν συνεπάγεται ανάλογη αύξηση των δαπανών αυτών ως ποσοστού επί του Α.Ε.Π.

Συνολικά για την περίοδο της οκταετίας 1995-2002 η αύξηση στη χώρα μας των δημοσίων δαπανών ως ποσοστού επί του Α.Ε.Π. ήταν πάνω από 30%, γεγονός που αποδεικνύει ότι υπάρχει πρόοδος ως προς τους στόχους της Λισαβόνας. Αν όμως συνυπολογίσουμε τις αντίστοιχες τιμές από το 1995, θα διαπιστώσουμε ότι τα τελευταία χρόνια ο δείκτης κινείται λίγο πάνω από τον μέσο όρο της εικοσαετίας.

Όπως φαίνεται και από το Γράφημα 1, ο ρυθμός της αύξησης μειώ-

νεται μετά το 2000 με μια τάση σταθεροποίησης τα τελευταία χρόνια. Όλες αυτές οι μεταβολές που αφορούν στο σύνολο των εκπαιδευτικών

Γράφημα 1
Κρατικές δαπάνες στην εκπαίδευση ως ποσοστό του Α.Ε.Π.

Πηγή: Eurydice, 2005

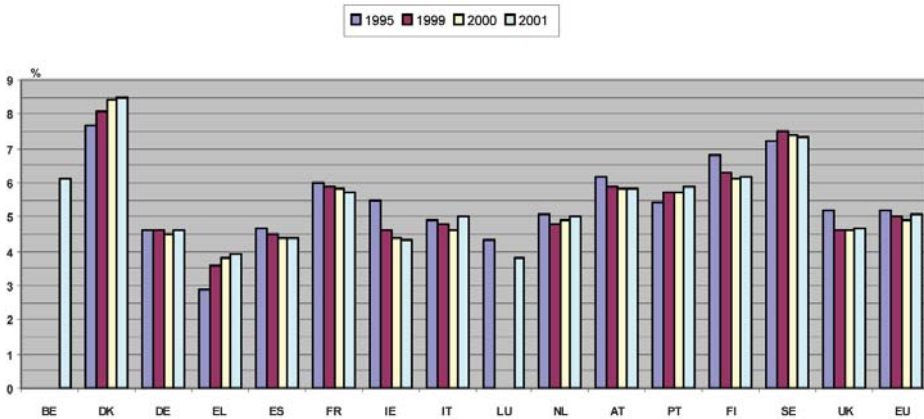
βαθμίδων, εμφανίζονται αναλογικά και στις δαπάνες της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

Σε σχέση με τις επιδόσεις των 25 κρατών-μελών της Ε.Ε., οι οποίες αφορούν στον συγκεκριμένο δείκτη, η Ελλάδα βρίσκεται αρκετά κάτω από τον μέσο όρο, ο οποίος κυμαίνεται λίγο πάνω από το 5% επί του συνολικού Α.Ε.Π. των κρατών-μελών, κατέχοντας μια από τις τελευταίες θέσεις, παρά το γεγονός ότι σταδιακά βελτιώνει τη θέση της. Σε αντίθεση με τη χώρα μας που παρουσιάζει συνεχή αύξηση στις δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση ως ποσοστό του Α.Ε.Π., ο μέσος όρος των κρατών-μελών της Ε.Ε. των 25 την περίοδο 1995-2001 παραμένει σχεδόν στάσιμος, με μικρή διακύμανση. Οι χώρες που παρουσιάζουν την καλύτερη επίδοση σε σχέση με τον συγκεκριμένο δείκτη είναι η Δανία, με ποσοστό 8,5% επί του Α.Ε.Π., καθώς και οι άλλες σκανδιναβικές χώρες, οι οποίες διακρίνονται για την αποτελεσματικότητα του εκπαιδευτικού τους συστήματος. Από τις δέκα νέες χώρες της Ε.Ε. των 25 οι περισσότερες παρουσιάζουν σημαντική αύξηση των δημοσίων δαπανών για την εκπαίδευση με προεξέχουσα την Κύπρο (Eurydice, 2005).

Στο Γράφημα 2 παρουσιάζονται οι μεταβολές των δημοσίων δαπανών στην εκπαίδευση ως ποσοστού του Α.Ε.Π. για τις χώρες της Ε.Ε. των 15 την περίοδο 1999-2001 σε σχέση με το έτος 1995 (Eurydice, 2005).

Γράφημα 2

Δημόσιες δαπάνες στην εκπαίδευση ως % του Α.Ε.Π. στην Ε.Ε. των 15

Πηγή: Eurydice, 2005

Αξιοσημείωτο είναι ότι σε αρκετές χώρες, όπως η Ιρλανδία, το Λουξεμβούργο και η Μ. Βρετανία, παρατηρείται σημαντική πτώση στην τιμή του συγκεκριμένου δείκτη, ενώ σε άλλες, όπως η Φινλανδία, η Αυστρία, η Ισπανία και η Γαλλία, η πτώση είναι μικρότερη, αλλά συνεχής. Πρέπει, πάντως, να συνεκτιμηθεί το γεγονός ότι σε ορισμένες από αυτές τις χώρες, όπως η Ιρλανδία και η Φινλανδία, τη συγκεκριμένη περίοδο σημειώθηκε σημαντική αύξηση του Α.Ε.Π., κάτι που αντιστοίχως συνέβη και στην Ελλάδα, όπως προαναφέρθηκε.

1.3. Ιδιωτικές δαπάνες σε εκπαιδευτικές μονάδες ως ποσοστό του Α.Ε.Π.

Το θέμα των ιδιωτικών επενδύσεων στην εκπαίδευση είναι πολιτικά ευαίσθητο. Οι διαφορές οι οποίες παρατηρούνται μεταξύ των κρατών-μελών της Ε.Ε. όσον αφορά στους ιδιωτικούς πόρους στην εκπαίδευση είναι συνάρτηση των επιλογών της γενικότερης οικονομικής πολιτικής κάθε κράτους και των τάσεων και αντιλήψεων που διαμορφώνονται στην κάθε κοινωνία σε σχέση με τον βαθμό της ιδιωτικής συμμετοχής σε αγαθά όπως η εκπαίδευση, η οποία παραδοσιακά θεωρείται «δημόσια».

Αναλύοντας τον δείκτη, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι οι ιδιωτικές επενδύσεις είναι πιθανό να υποτιμηθούν σε πολλές χώρες, επειδή δεν υπάρχουν ή είναι δύσκολο να συλλεγούν και να ελεγχθούν στοιχεία που

αφορούν στα ιδιωτικά σχολεία, στις ιδιωτικές δαπάνες νοικοκυριών σε εκπαιδευτικό υλικό και σε άλλες υπηρεσίες.

Στην Ελλάδα οι οικονομικοί πόροι από ιδιωτικές δαπάνες είναι ιδιαίτερα χαμηλοί και κυμαίνονται τα τελευταία χρόνια μεταξύ του 0,2 και 0,3 ως ποσοστό του Α.Ε.Π. για τις τρεις βαθμίδες της εκπαίδευσης συνολικά (Ε.Σ.Υ.Ε., 2005). Σε σχέση όμως με το σύνολο των δαπανών για την εκπαίδευση, οι ιδιωτικές δαπάνες καλύπτουν ποσοστό γύρω στο 6%. Ο μέσος όρος, αντίστοιχα, των 25 κρατών-μελών της Ε.Ε. βρίσκεται στο 0,6% του Α.Ε.Π. Από τις χώρες της Ε.Ε. ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά παρουσιάζουν η Γερμανία και η Μ. Βρετανία (1% και 0,8% αντιστοίχως), ενώ ορισμένα κράτη που συμμετείχαν τελευταία στην ευρωπαϊκή διεύρυνση παρουσιάζουν σημαντικά υψηλά ποσοστά, όπως η Κύπρος (σταθερά πάνω από 1%). Χαρακτηριστικό είναι επίσης το γεγονός ότι οι Η.Π.Α. (2,3%) και η Ιαπωνία (1,2%) σημειώνουν για τον συγκεκριμένο δείκτη τιμές πολλαπλάσιες του ευρωπαϊκού μέσου όρου.

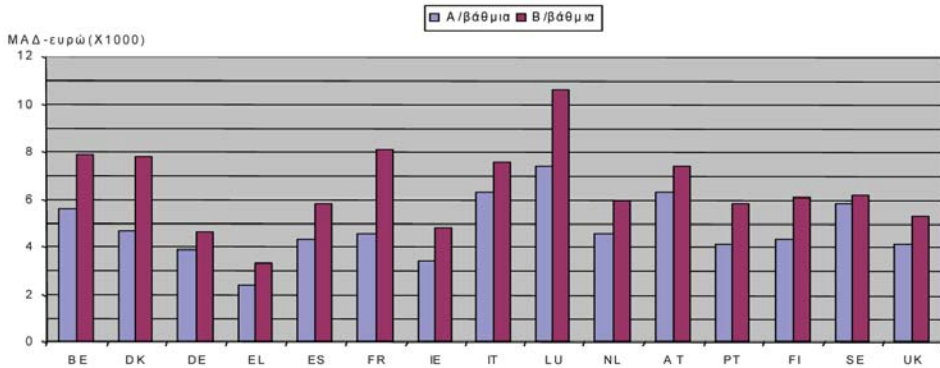
Από την άλλη πλευρά, χώρες όπως οι σκανδιναβικές, με εκπαιδευτικά συστήματα που θεωρούνται καλά οργανωμένα και αποτελεσματικά, εμφανίζουν ιδιωτικές δαπάνες σε εκπαιδευτικές μονάδες που κυμαίνονται σε ποσοστά αντίστοιχα με αυτά της Ελλάδας. Επίσης, οι μεγάλες διαφορές που επισημάνθηκαν αμβλύνονται σημαντικά, όταν η σύγκριση γίνεται σε επίπεδο Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, με δεδομένο ότι οι διαφορές αυτές εμφανίζονται κυρίως στο επίπεδο της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

1.4. Σύνολο δαπανών σε εκπαιδευτικές μονάδες ανά μαθητή και ανά βαθμίδα εκπαίδευσης

Ο συγκεκριμένος δείκτης, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του Ο.Ο.Σ.Α., αφορά στις δαπάνες ανά μαθητή με αναγωγή σε Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης (Μ.Α.Δ.), ώστε να λαμβάνονται υπόψη οι διαφορές των κρατών σε επίπεδα τιμών, διαβίωσης και δημογραφικής σύνθεσης.

Στην Ελλάδα ο δείκτης παρουσιάζει βελτίωση κατά το διάστημα μεταξύ 1995-2002, όπως προκύπτει από στοιχεία του Ο.Ο.Σ.Α. Τη συγκεκριμένη περίοδο οι δαπάνες ανά μαθητή/τρια αυξήθηκαν κατά 30% περίπου για το σύνολο των εκπαιδευτικών βαθμίδων. Η θετική μεταβολή οφείλεται αφενός στη σημαντική αύξηση των δαπανών σε πραγματικές τιμές και αφετέρου στη μείωση του αριθμού των μαθητών/τριών. Όμως, παρά τη σημαντική αύξηση των δαπανών ανά μαθητή/τρια σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, η Ελλάδα παραμένει κοντά στον μέσο όρο της Ε.Ε. των 25, αλλά βρίσκεται κάτω από τον μέσο όρο της «παλαιάς» Ε.Ε. των 15, καθώς είναι τελευταία στον σχετικό πίνακα, όπως φαίνεται και στο Γράφημα 3.

Γράφημα 3 Δαπάνες σε εκπαιδευτικές μονάδες ανά μαθητή στην Ε.Ε.-15 σε Μ.Α.Δ.-ευρώ

Πηγή: Ο.Ο.Σ.Α., 2005

Ο μέσος όρος σε Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης-ευρώ για τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης έφτασε το 2001 τις 4.100 Μ.Α.Δ. ανά μαθητή/τρια Πρωτοβάθμιας και τις 5.900 Μ.Α.Δ. ανά μαθητή/τρια Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Το ύψος των δαπανών ανά μαθητή στα νέα κράτη-μέλη της διευρυμένης Ε.Ε. είναι μικρότερο από αυτό των χωρών της Ε.Ε. των 15, με εξαίρεση την Κύπρο και τη Μάλτα, που έχουν πολύ καλύτερη επίδοση από την Ελλάδα.

Συγκρίνοντας τα στοιχεία των εκπαιδευτικών βαθμίδων, διαπιστώνεται ότι οι δαπάνες ανά μαθητή αυξάνονται ανάλογα με τη βαθμίδα εκπαίδευσης. Το γεγονός αυτό μπορεί να αποδοθεί στη διαφορετική αναλογία μαθητών-εκπαιδευτικών ανά βαθμίδα και στη διαφορά του κόστους για υποδομές και εξοπλισμούς εργαστηρίων. Η Ελλάδα διατηρεί μια σχετικά καλή αναλογία μαθητή-εκπαιδευτικού, με μέσο όρο ένας δάσκαλος ανά 13,5 μαθητές/τριες στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και ένας καθηγητής ανά 10,6 μαθητές/τριες στη Δευτεροβάθμια. Ας σημειωθεί ότι οι μέσες αυτές αναλογίες αφορούν στο σύνολο της χώρας, ενώ παρουσιάζονται διαφοροποιημένες στα αστικά κέντρα, με αναλογία περισσότερων μαθητών ανά εκπαιδευτικό.

1.5. Σύνολο δαπανών σε εκπαιδευτικές μονάδες ανά μαθητή και ανά βαθμίδα εκπαίδευσης σε σχέση με το μέσο κατά κεφαλήν Α.Ε.Π.

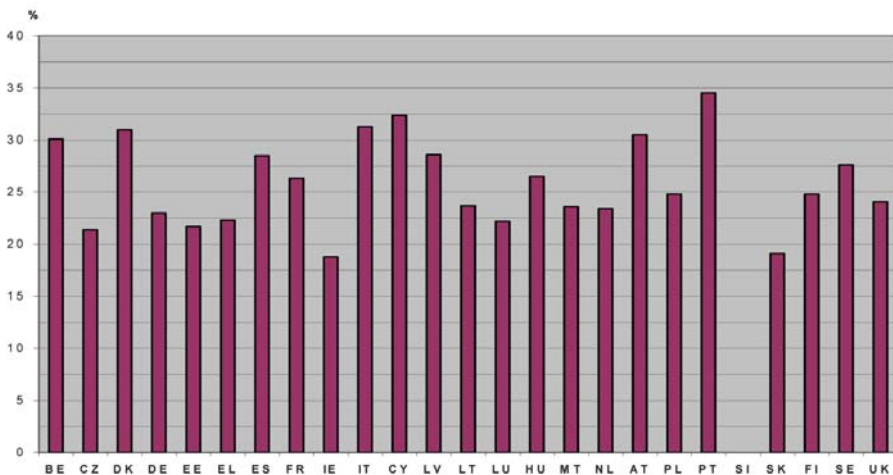
Με τη χρήση προτύπων αγοραστικής δύναμης φιλτράρονται οι διαφορές των κρατών σε επίπεδα τιμών. Όμως, δεν λαμβάνονται υπόψη οι διαφορές στο μέσο κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. Έτσι, συσχετίζοντας τις δαπάνες ανά μαθητή με το μέσο κατά κεφαλήν Α.Ε.Π., μπορεί να αναδειχθεί η προσπάθεια που καταβάλλει κάθε κράτος για την παροχή πόρων στην εκπαίδευση.

Η υψηλή σε σχέση με άλλες χώρες της Ε.Ε. αύξηση του Α.Ε.Π. στην Ελλάδα συνοδεύτηκε από συγκριτικά μικρότερη αύξηση του πληθυσμού, με συνέπεια να αυξηθεί και το μέσο κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. Έτσι, ενώ οι δαπάνες ανά μαθητή αυξήθηκαν αρκετά, η αύξηση ως προς το μέσο κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. ήταν μικρότερη. Παρόλα αυτά η συσχέτιση των εκπαιδευτικών δαπανών ανά μαθητή με το μέσο κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. καθιστά συγκρίσιμες τις επιδόσεις πλούσιων χωρών, όπως της Μ. Βρετανίας, της Γαλλίας ή ακόμη και των Η.Π.Α., με αυτές της Ελλάδας.

Η Ελλάδα βελτίωσε τη θέση της ως προς τον συγκεκριμένο δείκτη, αλλά βρίσκεται ακόμη χαμηλά στην παγκόσμια κατάταξη, με τιμές που κυμαίνονται στον μέσο όρο του Ο.Ο.Σ.Α. για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και κάτω του μέσου όρου στη Δευτεροβάθμια. Ανάλογη επίδοση εμφανίζει η χώρα μας για όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης και σε σχέση με τον μέσο όρο της Ε.Ε. των 25, όπως φαίνεται στο Γράφημα 4.

Γράφημα 4

Δαπάνες σε εκπαιδευτικές μονάδες ανά μαθητή σε σχέση με το μέσο κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. στην Ε.Ε. των 25 (2001)

Πηγή: Ο.Ο.Σ.Α., 2005

Στην Ελλάδα οι δαπάνες ανά μαθητή σε σχέση με το μέσο κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. αυξάνονται ανάλογα με τη βαθμίδα εκπαίδευσης, κάτι που συμβαίνει και διεθνώς, και μάλιστα εντονότερα. Για το 2001 ο δείκτης εκφρασμένος σε ποσοστά ήταν 20% και 21% για την Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση αντίστοιχα.

1.6. Η κατανομή και διαχείριση των οικονομικών πόρων στην ελληνική εκπαίδευση

Οι δαπάνες για την εκπαίδευση διακρίνονται σε δαπάνες παγίου κεφαλαίου και σε τρέχουσες δαπάνες. Οι δαπάνες παγίου κεφαλαίου αφορούν στα έξοδα κατασκευής και συντήρησης σχολικών κτιρίων και υποδομών, καθώς και στην προμήθεια και συντήρηση του εξοπλισμού. Οι τρέχουσες δαπάνες σχετίζονται με αγαθά και υπηρεσίες για την υποστήριξη της εκπαιδευτικής διαδικασίας και περιλαμβάνουν μισθούς εκπαιδευτικού και διοικητικού προσωπικού, παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού και μέσων, επιδοτήσεις, ενοικιάσεις κτιρίων, αποσβέσεις παγίου κεφαλαίου κ.ά.

Στην Ελλάδα οι δαπάνες παγίου κεφαλαίου αντιπροσωπεύουν περίπου το 6,5% των συνολικών δαπανών για την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Οι τρέχουσες δαπάνες, αντίστοιχα, αντιπροσωπεύουν περίπου το 93,5% των συνολικών δαπανών. Το ποσοστό των τρεχουσών δαπανών στην Ελλάδα είναι υψηλό σε σχέση με τα διεθνή δεδομένα. Το 92% περίπου των τρεχουσών δαπανών στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση αφιερώνεται σε μισθούς διδακτικού και διοικητικού προσωπικού, ποσοστό που είναι από τα υψηλότερα της Ε.Ε. (Ε.Σ.Υ.Ε., 2005). Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με το ότι οι μέσοι μισθοί του διδακτικού προσωπικού είναι από τους χαμηλότερους στην Ε.Ε. φαίνεται να οδηγεί σε αντιφατικά συμπεράσματα. Παράλληλα όμως, ο αριθμός μαθητών/τριών ανά εκπαιδευτικό είναι στην Ελλάδα από τους μικρότερους στην Ε.Ε., κάτι που σημαίνει ότι υπάρχει αναλογικά μεγάλος αριθμός εκπαιδευτικών, γεγονός που δικαιολογεί τη σχετική δαπάνη.

Η χρηματοδότηση της εκπαίδευσης γίνεται κυρίως σε κεντρικό επίπεδο, με μικρότερη συμμετοχή των περιφερειακών και τοπικών διοικητικών φορέων, φαινόμενο που παρατηρείται και στις περισσότερες χώρες της Ε.Ε. των 25. Από τα κεφάλαια που διατίθενται αρχικά σε κάθε επίπεδο διοίκησης, σημειώνονται μεταφορές κυρίως από το κεντρικό προς το περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, χωρίς όμως να αλλάζει δραματικά η τελική εικόνα.

Γράφημα 5
Κατανομή χρηματοδότησης ανά επίπεδο διοίκησης

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., 2005

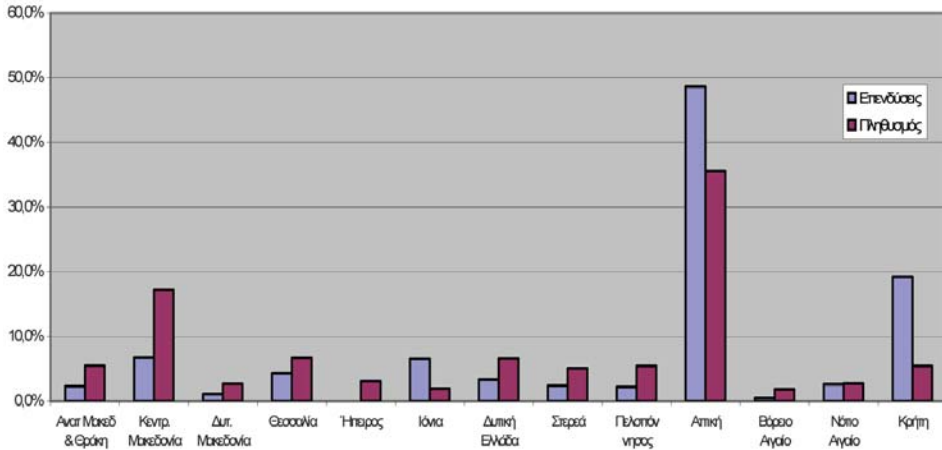
Στο Γράφημα 5 φαίνεται ότι η αρχική χρηματοδότηση σε κεντρικό επίπεδο έφτασε στη χώρα μας το 95,7%, ενώ λόγω μεταφοράς σε φορείς αυτοδιοίκησης η τελική διάθεση κυμάνθηκε στο 91,7%. Τα αντίστοιχα ποσά για τις Περιφέρειες ήταν 4,3% και 6,3%, ενώ για την Τοπική Αυτοδιοίκηση 0% και 2%.

Για την κατανομή και διαχείριση των οικονομικών πόρων στον χώρο της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης λειτουργούν συλλογικά όργανα όπως η Νομαρχιακή ή Επαρχιακή Επιτροπή Παιδείας, η Δημοτική ή Κοινοτική Επιτροπή Παιδείας και η Σχολική Επιτροπή.

1.7. Η γεωγραφική κατανομή των οικονομικών πόρων στην ελληνική εκπαίδευση

Οι χρηματοδοτήσεις σε εκπαιδευτικά ιδρύματα είναι επιθυμητό να κατανέμονται στις Περιφέρειες με τρόπο που να καλύπτονται οι πραγματικές ανάγκες. Οι ανάγκες αυτές προκύπτουν από παράγοντες όπως ο πληθυσμός κάθε περιοχής, η δημογραφική της σύνθεση, οι ειδικές γεωγραφικές συνθήκες (π.χ. νησιά) και οι κοινωνικοοικονομικές συνθήκες.

Γράφημα 6
Γεωγραφική κατανομή επενδύσεων στην εκπαίδευση
σε σχέση με τον πληθυσμό

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., 2005

Όπως φαίνεται από το Γράφημα 6, ο μεγαλύτερος όγκος των επενδύσεων στην εκπαίδευση (σχεδόν 50%) απορροφήθηκε από την ευρύτερη περιοχή της πρωτεύουσας, την Αττική. Σε σχέση με τα αντίστοιχα ποσά των υπόλοιπων διοικητικών περιφερειών παρουσιάζεται μια δυσαναλογία, τουλάχιστον σε σύγκριση με τον πληθυσμό κάθε περιοχής: στις υπόλοιπες Περιφέρειες, με εξαίρεση τα νησιά του Ιονίου και την Κρήτη, το ποσοστό επενδυτικών πόρων που αποδίδεται είναι σημαντικά μικρότερο από το ποσοστό του πληθυσμού στις περιοχές αυτές.

1.8. Συγχρηματοδότηση έργων εκπαίδευσης

Τα τελευταία χρόνια μεγάλα ποσά διατίθενται για την Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. Ι και Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. ΙΙ). Στο πλαίσιο του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. Ι πραγματοποιήθηκαν έργα που αφορούσαν σε Προγράμματα Σπουδών, βιβλία και υποδομές των δύο αυτών βαθμίδων της εκπαίδευσης. Κατά τη διάρκεια της προγραμματικής περιόδου του Β' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (1994-1999) προωθήθηκε η εισαγωγή των Νέων Τεχνολογιών στην εκπαίδευση, χρηματοδοτήθηκαν οι σχολικές δραστηριότητες Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Αγωγή Υγείας, Αγωγή Καταναλωτή και επιμορφώθηκε μεγάλος αριθμός εκπαιδευτικών. Προωθήθηκαν, συγχρόνως, μέτρα

ένταξης στο εκπαιδευτικό σύστημα μαθητών/τριών ειδικών κατηγοριών, όπως παλιννοστούτων, τοιγανοπαίδων, μουσουλμανοπαίδων, ατόμων με ειδικές ανάγκες (ΥΠ.Ε.Π.Θ., 2000).

Στο πλαίσιο του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. Η συνεχίστηκαν ορισμένες από τις ενέργειες του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. Ι. Κατά τη διάρκεια της προγραμματικής περιόδου του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης δόθηκε έμφαση σε επιπρόσθετα μέτρα, όπως η καταπολέμηση της σχολικής αποτυχίας με εναλλακτικές μορφές μάθησης, η προώθηση της ισότητας των ευκαιριών πρόσβασης στην αγορά εργασίας για όλους και ιδιαίτερα για όσους απειλούνται με κοινωνικό αποκλεισμό, η βελτίωση της αρχικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης και η προώθηση του επαγγελματικού προσανατολισμού και της σύνδεσης με την αγορά εργασίας (ΥΠ.Ε.Π.Θ., 2007).

Στην τέταρτη προγραμματική περίοδο (2007-2013) του Δ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης αποτυπώνεται η στρατηγική επένδυσης στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού των κοινωνιών της Ε.Ε. και γι' αυτό δίνεται ιδιαίτερο βάρος στον τομέα της εκπαίδευσης (ΥΠ.ΕΘ.Ο.Ο., 2007).

2. Κριτική ανασκόπηση της υπάρχουσας κατάστασης

Τα ποσά που επενδύονται στην εκπαίδευση αποτελούν ένα μέτρο για την αξιοποίηση των ανθρώπινων πόρων. Οι δείκτες που αναλύθηκαν παραπάνω είναι δηλωτικοί των προθέσεων των κυβερνήσεων να δώσουν προτεραιότητα στην εκπαίδευση ως μέσο οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Οι αριθμοί αυτοί, οι οποίοι ανήκουν στη μακροοικονομική κλίμακα, σχετίζονται με πολιτικοοικονομικές επιλογές, οι οποίες εντάσσονται στο πλαίσιο ενός γενικότερου εθνικού σχεδιασμού και μιας ευρύτερης στρατηγικής. Για τη χώρα μας, μέλος της Ε.Ε. και ως εκ τούτου μιας ευρύτερης οικονομικής και πολιτικής συμμαχίας, οι στρατηγικές και οι κατευθύνσεις προσδιορίζονται σε μεγάλο βαθμό σε συνεργασία με τους εταίρους μας.

Η επιτυχία ή αποτυχία μιας χώρας σε έναν δείκτη μπορεί να οδηγήσει σε ορισμένα γενικά συμπεράσματα, αλλά όμως δεν είναι σίγουρο ότι αποτυπώνει πλήρως την πραγματικότητα. Για παράδειγμα, στη χώρα μας με βάση τα επίσημα στοιχεία καταγράφονται τα χαμηλότερα ποσοστά ιδιωτικών δαπανών στην εκπαίδευση. Δεν συμπεριλαμβάνονται, βέβαια, ανεπίσημα στοιχεία που αφορούν κυρίως έξοδα νοικοκυριών για ιδιωτικά σχολεία, για φροντιστήρια και για ιδιαίτερα μαθήματα κατ'

οίκον, κάτι που θα επέφερε διαφοροποίηση τόσο στον αντίστοιχο δείκτη όσο και στο σύνολο των δαπανών για την ελληνική εκπαίδευση, οι οποίες σε αυτήν την περίπτωση θα μπορούσαν να καταχωρισθούν μεταξύ των υψηλότερων και όχι των χαμηλότερων στις χώρες του Ο.Ο.Σ.Α. (Παπαγεωργίου & Χατζηδήμα, 2003).

Οι μακροοικονομικοί δείκτες μπορούν να φανερώνουν τις προτεραιότητες και τη δυναμική βελτίωσης μιας χώρας σε έναν συγκεκριμένο τομέα, αλλά σε πολύ μικρό βαθμό οδηγούν σε συμπεράσματα σχετικά με την επίτευξη των επιδιωκόμενων στόχων. Η συνεχής αύξηση των δαπανών για την εκπαίδευση είναι πάντα επιθυμητή και η σταθεροποίησή τους σε ένα ποσοστό άνω του 4% του Α.Ε.Π. θα αποτελούσε θετική εξέλιξη, η οποία όμως δεν εξασφαλίζει αυτόματα την αναβάθμιση της ποιότητας της εκπαίδευσης. Πρέπει παράλληλα να ελέγχεται και να βελτιώνεται ο τρόπος με τον οποίο αξιοποιούνται οι οικονομικοί πόροι, ώστε οι επενδύσεις που γίνονται να είναι αποτελεσματικές, προς όφελος της εκπαιδευτικής κοινότητας και της κοινωνίας γενικότερα. Η περιγραφή, όμως, ενός συστήματος που θα αξιολογεί με κατάλληλη διαδικασία και κριτήρια ποιότητας την αποτελεσματικότητα της εκπαίδευσης είναι ένα ακόμη θέμα σε διαδικασία εξέλιξης, τόσο στην Ελλάδα όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Ωστόσο, μια προσπάθεια αξιολόγησης των ποιοτικών χαρακτηριστικών του εκπαιδευτικού συστήματος στη χώρα μας ως προς τη διαχείριση και κατανομή των οικονομικών πόρων και ως προς τη συνεργασία του δημόσιου τομέα και των ιδιωτικών φορέων θα πρέπει να κινηθεί με βάση τις παρακάτω παραδοχές:

- α. Η διαχείριση των οικονομικών πόρων από όλα τα επίπεδα πρέπει να είναι ορθολογική.
- β. Η κατανομή των οικονομικών πόρων να γίνεται με βάση τις προτεραιότητες και τους στόχους της εκπαίδευσης.
- γ. Η διαχείριση των οικονομικών πόρων να βασίζεται στη συνεργασία των εμπλεκόμενων φορέων.

3. Ερευνητικό Πλαίσιο

Με βάση τις παραπάνω παραδοχές διατυπώθηκαν οι ερευνητικές υποθέσεις/θεματικοί άξονες, στους οποίους βασίστηκε η ποσοτική και η ποιοτική έρευνα. Ο πρώτος θεματικός άξονας αφορά στην επάρκεια χρηματοδότησης των σχολικών μονάδων της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Ο δεύτερος άξονας αφορά στη σχέση μεταξύ χρηματοδότησης και ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης και τέλος

ο τρίτος άξονας στην αύξηση της χρηματοδότησης σε συγκεκριμένους τομείς με σκοπό την αναβάθμιση της ποιότητας της παρεχόμενης δημόσιας εκπαίδευσης.

3.1. Μέθοδος - Δείγμα

Το ερωτηματολόγιο και η συνέντευξη αποτέλεσαν τα βασικά εργαλεία της έρευνας. Οι επιμέρους ερωτήσεις είναι κλειστού τύπου, όπου ο ερωτώμενος καλείται να απαντήσει : (α) με Ναι ή Όχι, (β) με επιλογή ενός –μεταξύ επάλληλων επιπέδων– διαφορετικού βαθμού προτίμησης και (γ) με επιλογή μίας ή περισσότερων εναλλακτικών απαντήσεων. Η συνέντευξη ήταν ατομική, ημι-δομημένη και διάρκειας μίας ώρας. Οι βασικές ερωτήσεις της συνέντευξης εξειδικεύτηκαν ανάλογα με την ομάδα-στόχο και αφορούσαν σε πτυχές και στοιχεία που δεν μπορούσαν να αποτυπωθούν με τις κλειστές ερωτήσεις των ερωτηματολογίων. Οι ομάδες στόχοι που έλαβαν μέρος στην έρευνα είναι:

- Τα διοικητικά και επιστημονικά στελέχη της Εκπαίδευσης: Διευθυντές/τριες Εκπαίδευσης και Προϊστάμενοι Γραφείων (90).
- Οι Διευθυντές/τριες των σχολικών μονάδων του δείγματος (97) και οι εκπαιδευτικοί (971).
- Οι γονείς των μαθητών/τριών (1172).

3.2. Αποτελέσματα

Σε ό,τι αφορά στην επεξεργασία των αποτελεσμάτων, αρχικά αναλύονται τα δεδομένα της ποσοτικής έρευνας και στη συνέχεια γίνεται μια προσπάθεια ερμηνείας των αποτελεσμάτων με βάση τα στοιχεία της ποιοτικής έρευνας.

1ος άξονας: Επάρκεια χρηματοδότησης των σχολικών μονάδων

Η πρώτη ερώτηση επικεντρώθηκε στο κατά πόσο είναι επαρκής η χρηματοδότηση των σχολείων για την κάλυψη των λειτουργικών αναγκών τους. Η ερώτηση απευθύνθηκε στους Διευθυντές Εκπαίδευσης και στους Προϊσταμένους Γραφείων, καθώς και στους/στις Διευθυντές/τριες των σχολικών μονάδων. Παράλληλα, οι Διευθυντές /τριες των σχολικών μονάδων ερωτήθηκαν αν η διάθεση οικονομικών πόρων για την υλοποίηση Καινοτόμων Προγραμμάτων κρίνεται ικανοποιητική.

Πίνακας 1.1: Επάρκεια χρηματοδότησης των σχολικών μονάδων για την κάλυψη λειτουργικών αναγκών

Ομάδα Στόχος/ Βαθμός συμφωνίας	Διοικητικά Στελέχη (Λειτουργικές ανάγκες)	Διευθυντές/τριες (Λειτουργικές ανάγκες)	Διευθυντές/τριες (Καινοτόμα Προγράμματα)
ΒΑΣΗ	90	97	97
Πολύ	7%	8%	2%
Αρκετά	67%	46%	16%
Λίγο	23%	37%	48%
Καθόλου	1%	8%	29%
ΔΞ/ΔΑ	2%	0%	4%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%

Από την επεξεργασία των δεδομένων διαπιστώνεται ότι ένα μικρό ποσοστό των διοικητικών στελεχών (7%) δηλώνει πως η χρηματοδότηση των σχολικών μονάδων περιοχής ευθύνης τους είναι πολύ ικανοποιητική για την κάλυψη των λειτουργικών αναγκών τους, ενώ στην πλειονότητά τους (67%) οι ερωτηθέντες δηλώνουν ότι είναι αρκετά ικανοποιητική. Αντιθέτως, ένας σχεδόν στους τέσσερις (23% και 1%) επισημαίνει ότι δεν είναι επαρκής η χρηματοδότηση των σχολικών μονάδων. Η επάρκεια της χρηματοδότησης των περισσότερων σχολικών μονάδων του δείγματος επιβεβαιώνεται και από τις συνεντεύξεις στις οποίες οι περισσότεροι Διευθυντές Εκπαίδευσης και Προϊστάμενοι Γραφείων δηλώνουν ότι «...οι οικονομικοί πόροι που χορηγούνται από τις δημοτικές επιτροπές επαρκούν για τις ανάγκες των σχολικών μονάδων και δεν τους έχουν αναφερθεί ελλείψεις ή παράπονα από τους Διευθυντές των σχολικών μονάδων».

Στην ίδια ερώτηση ένα μικρό ποσοστό Διευθυντών/τριών σχολικών μονάδων (8%) απαντά ότι η χρηματοδότηση για την κάλυψη λειτουργικών αναγκών είναι πολύ ικανοποιητική και ένας σχεδόν στους δύο Διευθυντές/τριες (45%) απαντά ότι η χρηματοδότηση είναι αρκετά ικανοποιητική. Αντιθέτως, το ίδιο ποσοστό άλλων Διευθυντών/τριών (37% και 8% αθροιστικά) επισημαίνει ότι δεν είναι ικανοποιητική η χρηματοδότηση των σχολικών μονάδων. Όπως χαρακτηριστικά σημειώνει ένας Διευθυντής Δημοτικού Σχολείου, «...τα χρήματα έρχονται αργά, μετά τον Ιανουάριο, και επαρκούν για να καλύψουμε μόνο βασικές ανάγκες, πετρέλαιο θέρμανσης, φωτισμό».

Από τα παραπάνω διαπιστώνεται μια αντίθεση μεταξύ των απόψεων των διοικητικών στελεχών, οι οποίοι στην πλειονότητά τους δηλώνουν

ότι υπάρχει επάρκεια χρηματοδότησης στις σχολικές μονάδες, και των Διευθυντών/τριών, καθώς οι μισοί περίπου δηλώνουν ότι η χρηματοδότηση είναι ανεπαρκής. Το γεγονός αυτό ενδεχομένως να οφείλεται στο ότι τα διοικητικά στελέχη της εκπαίδευσης δεν γνωρίζουν τις πραγματικές ανάγκες των σχολικών μονάδων ή δεν είναι ενημερωμένα για τις έκτακτες ανάγκες που προκύπτουν στις σχολικές μονάδες. Επιπλέον, η διαφοροποίηση των απόψεων των Διευθυντών/τριών περί επαρκούς ή όχι χρηματοδότησης ενδεχομένως να οφείλεται σε αντικειμενικούς παράγοντες, που σχετίζονται με το μέγεθος της σχολικής μονάδας, με την παλαιότητα του κτιρίου κ.ά.

Σε ό,τι αφορά στη χρηματοδότηση των σχολικών μονάδων για την υλοποίηση Καινοτόμων Προγραμμάτων, λιγότερο από ένας στους πέντε Διευθυντές/τριες (2% και 16%) αναφέρει ότι είναι ικανοποιητική. Αντιθέτως, η πλειονότητα των ερωτηθέντων (48% και 29%) δηλώνει ότι δεν είναι επαρκείς οι οικονομικοί πόροι που διατίθενται για την υλοποίηση των συγκεκριμένων προγραμμάτων.

Η δεύτερη ερώτηση επικεντρώνεται στο αν και κατά πόσο οι σχολικές μονάδες χρηματοδοτούνται από εναλλακτικές πηγές εσόδων, όπως ο Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων, οι τυχόν χορηγίες ή δωρεές, τα προγράμματα Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. Η ερώτηση απευθύνθηκε στους Διευθυντές/τριες των σχολικών μονάδων.

Πίνακας 1.2: Χρηματοδότηση των σχολικών μονάδων από εναλλακτικές πηγές εσόδων

Πηγή εσόδων Βαθμός συμφωνίας	Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων	Χορηγίες ή δωρεές	Προγράμματα Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ.
Βάση	97	97	97
Πολύ	3%	1%	4%
Αρκετά	6%	8%	6%
Λίγο	37%	13%	30%
Καθόλου	51%	70%	54%
ΔΞ/ΔΑ	3%	7%	6%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%

Αναφορικά με τη χρηματοδότηση των σχολικών μονάδων από εναλλακτικές πηγές εσόδων, η πλειονότητα των Διευθυντών/τριών δηλώνει ότι αυτή είναι περιορισμένη. Πράγματι, μόνο το 3% εξ αυτών απαντά ότι η χρηματοδότηση από τον Σύλλογο Γονέων και Κηδεμόνων είναι πολύ

ικανοποιητική και το 6% ότι είναι αρκετά ικανοποιητική. Από χορηγίες ή δωρεές μόνον ένας Διευθυντής απαντά ότι η χρηματοδότηση είναι πολύ ικανοποιητική, ενώ οκτώ Διευθυντές απαντούν «αρκετά». Τέλος, σε ό,τι αφορά στη συμμετοχή των σχολικών μονάδων σε προγράμματα Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. μόνον τέσσερις Διευθυντές/τριες απαντούν ότι η χρηματοδότηση είναι πολύ ικανοποιητική, ενώ έξι απαντούν ότι είναι αρκετά ικανοποιητική.

Από τα στοιχεία της ποιοτικής έρευνας προκύπτει, επίσης, ότι οι Σύλλογοι Γονέων και Κηδεμόνων χρηματοδοτούν ως επί το πλείστον τις σχολικές εκδηλώσεις, τις εκδρομές και τις αθλητικές δραστηριότητες. Επιπλέον, οι περισσότεροι Διευθυντές/τριες δεν αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες για την εξεύρεση εναλλακτικών πηγών χρηματοδότησης των σχολικών μονάδων ούτε και διαθέτουν τις σχολικές εγκαταστάσεις για ιδιωτικές εκδηλώσεις με σκοπό την άντληση πρόσθετων πόρων. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση ενός Διευθυντή της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, ο οποίος δηλώνει ότι «... ο ιδιωτικός τομέας θα αλλοιώσει τον δημόσιο χαρακτήρα της σχολικής μονάδας, ζητώντας ανταλλάγματα για τη χορηγία του». Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν περιπτώσεις σχολικών μονάδων, οι οποίες ενισχύονται οικονομικά από τοπικές επιχειρήσεις μετά από πρωτοβουλία είτε του ίδιου του Διευθυντή είτε των μελών του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων με τη σύμφωνη γνώμη του Διευθυντή. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Διευθυντής ενός Γυμνασίου, «...στο σχολείο υπάρχουν και εναλλακτικοί τρόποι χρηματοδότησης, όπως η αναζήτηση χορηγών. Συγκεκριμένα, μέρος του φωτοτυπικού εξοπλισμού αποτελεί χορηγία από ιδιωτική εταιρεία μετά από αίτημα* (...) μπορεί να είναι καλοδεχούμενη η όποια χορηγία, αλλά δεν θα πρέπει να απαλλάσσει την Πολιτεία από τις υποχρεώσεις της».

Σε ό,τι αφορά στη συμμετοχή των σχολικών μονάδων σε προγράμματα του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ., η υλοποίηση των τελευταίων απαιτεί την κινητοποίηση του/της Διευθυντή/τριας και του Συλλόγου Διδασκόντων της σχολικής μονάδας, οι οποίοι είτε δεν ενημερώνονται είτε δεν επιθυμούν να συμμετέχουν σε ανάλογα προγράμματα. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ένας Προϊστάμενος Γραφείου της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, «...θα μπορούσε να επιτευχθεί μια πιο οργανωμένη απορρόφηση των ευρωπαϊκών κονδυλίων, δηλαδή θα μπορούσε να υπάρχει μεγαλύτερη κινητοποίηση, καθώς υπάρχουν ευρωπαϊκά κονδύλια τα οποία τελικά μένουν ανεκμετάλλευτα».

Από τα παραπάνω, προκύπτει ότι λίγες σχολικές μονάδες χρηματοδοτούνται από τον Σύλλογο Γονέων και Κηδεμόνων, από χορηγίες ή δωρεές και από προγράμματα Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. Σε ό,τι αφορά στο θέμα των χορηγών οι Διευθυντές/τριες εκφράζουν ενστάσεις για την αναζήτηση

χορηγών από την τοπική και ευρύτερη κοινωνία, διότι υπάρχει ο κίνδυνος οι χορηγοί να εγείρουν αξιώσεις προς τη σχολική μονάδα, ενώ αναφορικά με το θέμα των προγραμμάτων Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. διαπιστώνεται ότι δεν υπάρχει η ανάλογη κινητικότητα.

2^{ος} άξονας: Σχέση της χρηματοδότησης των σχολικών μονάδων και της ποιότητας της εκπαίδευσης

Οι ερωτήσεις του δεύτερου άξονα απευθύνθηκαν στα διοικητικά στελέχη, στους Διευθυντές/τριες και στους εκπαιδευτικούς των σχολικών μονάδων του δείγματος, καθώς και στους γονείς των μαθητών/τριών, και αφορούσαν στον βαθμό συμφωνίας των ερωτηθέντων με την ακόλουθη πρόταση: «Η επαρκής χρηματοδότηση των σχολείων επηρεάζει την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης».

Πίνακας 2: *Η επαρκής χρηματοδότηση των σχολικών μονάδων επηρεάζει την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης*

Ομάδα Στόχος/ Βαθμός συμφωνίας	Διοικητικά Στελέχη	Διευθυντές/ τριες	Εκπαιδευτικοί	Γονείς
ΒΑΣΗ	90	97	971	1172
Πολύ	37%	46%	57%	60%
Αρκετά	56%	46%	36%	28%
Λίγο	6%	6%	3%	6%
Καθόλου	0%	0%	1%	3%
ΔΞ/ΔΑ	2%	1%	0%	3%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Από τον Πίνακα διαπιστώνεται ότι περισσότεροι από ένας στους τρεις Διευθυντές Εκπαίδευσης και Προϊσταμένους Γραφείων (37%) δηλώνουν ότι η επαρκής χρηματοδότηση των σχολικών μονάδων επηρεάζει πολύ την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης, και περισσότεροι από ένας στους δύο (56%) δηλώνουν ότι την επηρεάζει αρκετά. Ωστόσο υπάρχει και ένα πολύ μικρό ποσοστό (6%) που απάντησε ότι η χρηματοδότηση των σχολικών μονάδων δεν επηρεάζει την ποιότητα της εκπαίδευσης. Αναφορικά με τους/τις Διευθυντές/τριες των σχολικών μονάδων διαπιστώνεται ότι ένας σχεδόν στους/στις δύο Διευθυντές/τριες (46%) των σχολικών μονάδων δηλώνει ότι η χρηματοδότηση των σχολικών μονάδων επηρεάζει είτε πολύ είτε αρκετά την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης, ενώ ένα πολύ μικρό ποσοστό (6%) απάντησε ότι η επαρκής χρηματοδότηση επηρεάζει λίγο την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης.

Σε ό,τι αφορά στους εκπαιδευτικούς περισσότεροι από ένας στους δύο (57%) θεωρούν ότι η χρηματοδότηση επηρεάζει πολύ την ποιότητα της εκπαίδευσης, ενώ ένας στους τρεις εκπαιδευτικούς (36%) δηλώνει ότι η επαρκής χρηματοδότηση επηρεάζει αρκετά την ποιότητα της εκπαίδευσης. Αντιθέτως, ένα πολύ μικρό ποσοστό των εκπαιδευτικών (3%) δηλώνει ότι η επαρκής χρηματοδότηση των σχολικών μονάδων δεν επηρεάζει την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης.

Από τα στοιχεία της ποιοτικής έρευνας διαπιστώνεται, επίσης, ότι η συσχέτιση μεταξύ χρηματοδότησης και ποιότητας της εκπαίδευσης βρίσκει σύμφωνους όλους σχεδόν τους εκπαιδευτικούς, ανεξάρτητα από τη βαθμίδα εκπαίδευσης στην οποία υπηρετούν, την αστικότητα της σχολικής μονάδας και τα χρόνια υπηρεσίας.

Τέλος, έξι στους δέκα γονείς (60%) δηλώνουν ότι η επαρκής χρηματοδότηση επηρεάζει πολύ την ποιότητα της εκπαίδευσης, ενώ ένα μικρότερο ποσοστό (28%) δηλώνει ότι την επηρεάζει αρκετά. Ωστόσο, ένας στους δέκα γονείς (6% και 3%) απάντησε ότι η χρηματοδότηση δεν επηρεάζει την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης, υποδηλώνοντας ενδεχομένως ότι η επαρκής χρηματοδότηση δεν είναι ο μοναδικός παράγοντας που συμβάλλει στην ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης.

Ενδιαφέρον στοιχείο είναι το γεγονός ότι από τους γονείς οι οποίοι δηλώνουν ότι η επαρκής χρηματοδότηση επηρεάζει πολύ την ποιότητα της εκπαίδευσης οι περισσότεροι (64%) ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα από 41 έως 50 ετών, έναντι αυτών (54%) που είναι ηλικίας πάνω από 51. Ως προς την αστικότητα, οι γονείς που διαμένουν σε αστικές περιοχές (63%) θεωρούν ότι η επαρκής χρηματοδότηση των σχολικών μονάδων επηρεάζει την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης, ενώ όσοι διαμένουν σε αγροτικές περιοχές δηλώνουν ότι κάτι τέτοιο συμβαίνει σε μικρότερο βαθμό (ποσοστό 55%). Η ίδια τάση εμφανίζεται, επίσης, στους γονείς μαθητών/τριών της Α/θμιας Εκπαίδευσης (65%) σε σχέση με εκείνους (48%) που τα παιδιά τους φοιτούν στην Τεχνική Επαγγελματική Εκπαίδευση.

Κατά γενική ομολογία, όλοι οι ερωτηθέντες, και περισσότερο οι γονείς, συμφωνούν ότι η επαρκής χρηματοδότηση των σχολικών μονάδων επηρεάζει πολύ ή αρκετά την ποιότητα της παρεχόμενης δημόσιας εκπαίδευσης, γεγονός που υποδηλώνει την αναγκαιότητα διάθεσης περισσότερων οικονομικών πόρων για τη βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης δημόσιας εκπαίδευσης.

3^{ος} Άξονας: *Αύξηση της χρηματοδότησης σε συγκεκριμένους τομείς της εκπαίδευσης*

Ο τρίτος άξονας περιλαμβάνει ερωτήσεις που αφορούν στον βαθμό συμφωνίας των συμμετεχόντων σχετικά με τους τομείς για τους οποίους πρέπει να αυξηθεί η χρηματοδότηση, ώστε να αναβαθμιστεί η ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης.

Η πρώτη ερώτηση της συγκεκριμένης θεματικής αφορούσε στον βαθμό συμφωνίας των ερωτηθέντων σχετικά με την ερευνητική υπόθεση: «Αν αυξηθεί η χρηματοδότηση στον τομέα της εκπαιδευτικής έρευνας, θα αναβαθμιστεί η ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης;».

Πίνακας 3.1: *Αύξηση της χρηματοδότησης για την έρευνα στην εκπαίδευση*

Ομάδα Στόχος / Βαθμός συμφωνίας	Διευθυντές/τριες	Εκπαιδευτικοί	Γονείς
ΒΑΣΗ	97	971	1172
Πολύ	51%	49%	53%
Αρκετά	41%	37%	32%
Λίγο	4%	7%	7%
Καθόλου	0%	1%	1%
ΔΞ/ΔΑ	4%	0%	6%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%

Από τον Πίνακα 3.1. διαπιστώνεται ότι ένας στους/στις δύο Διευθυντές/τριες (51%) δηλώνει ότι πρέπει να αυξηθεί πολύ η χρηματοδότηση για έρευνες που αφορούν στην εκπαίδευση, ενώ τέσσερις στους δέκα (41%) απάντησαν ότι πρέπει να αυξηθεί αρκετά. Η ίδια σχεδόν ποσότητα στον βαθμό συμφωνίας «πολύ» παρατηρείται στις απόψεις των εκπαιδευτικών και των γονέων (εκπαιδευτικοί 49% και γονείς 53%). Μικρή διαφοροποίηση σημειώθηκε στις απαντήσεις των ερωτηθέντων σχετικά με την εκδοχή να αυξηθεί αρκετά (Διευθυντές /τριες 41%, εκπαιδευτικοί 37% και γονείς 32%). Επιπλέον, ένα μικρό ποσοστό (7%) των εκπαιδευτικών και των γονέων αντίστοιχα δηλώνει ότι η εκπαιδευτική έρευνα θα πρέπει να χρηματοδοτηθεί λίγο.

Σε ό,τι αφορά στην ηλικία, στην υπηρεσιακή κατάσταση και στην προϋπηρεσία δεν παρατηρήθηκε διαφοροποίηση μεταξύ των απόψεων των εκπαιδευτικών. Σημαντικό στοιχείο αποτελεί η διαφοροποίηση των απόψεων των εκπαιδευτικών με βάση την αστικότητα και τη βαθμίδα

εκπαίδευσης στην οποία υπηρετούν. Πράγματι, οι εκπαιδευτικοί που υπηρετούν σε σχολικές μονάδες αστικών περιοχών δηλώνουν σε ποσοστό 50% ότι πρέπει να αυξηθεί πολύ η χρηματοδότηση για την εκπαιδευτική έρευνα, αυτοί που υπηρετούν σε σχολικές μονάδες ημιαστικών περιοχών δηλώνουν το ίδιο σε ποσοστό 40%, ενώ οι εκπαιδευτικοί που υπηρετούν σε Γενικά Λύκεια και στην Τεχνική Επαγγελματική Εκπαίδευση δηλώνουν ότι πρέπει να αυξηθεί πολύ η χρηματοδότηση, σε ποσοστό 51% και 42% αντίστοιχα.

Το εύρημα αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι εκπαιδευτικοί που υπηρετούν σε σχολικές μονάδες αστικών περιοχών ή σε Γενικά Λύκεια είναι πιο δεκτικοί στην υλοποίηση εκπαιδευτικών ερευνών σε σχέση με αυτούς που υπηρετούν σε σχολικές μονάδες ημιαστικών περιοχών και στην Τεχνική Επαγγελματική Εκπαίδευση. Το γεγονός μπορεί ενδεχομένως να συνδεθεί με την ανάγκη για ανάδειξη και επίλυση προβλημάτων που έχουν σχέση με τη συγκεκριμένη βαθμίδα της Γενικής Εκπαίδευσης, και μάλιστα σε αστικές περιοχές.

Αναφορικά με τους γονείς, οι περισσότεροι που απάντησαν ότι πρέπει να αυξηθεί πολύ η χρηματοδότηση για την εκπαιδευτική έρευνα είναι απόφοιτοι Ανώτερης ή Ανώτατης Εκπαίδευσης (60%) και έχουν παιδιά τα οποία φοιτούν στην Π/θμια Εκπαίδευση (56%).

Η δεύτερη ερώτηση αυτής της θεματικής αφορούσε στον βαθμό συμφωνίας των ερωτηθέντων σχετικά με την υπόθεση: «Αν αυξηθεί η χρηματοδότηση στον τομέα της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, θα αναβαθμιστεί η ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης;».

Πίνακας 3.2: *Αύξηση της χρηματοδότησης στον τομέα της επιμόρφωσης*

Ομάδα Στόχος / Βαθμός συμφωνίας	Διευθυντές/τριες	Εκπαιδευτικοί	Γονείς
ΒΑΣΗ	97	971	1172
Πολύ	74%	73%	60%
Αρκετά	23%	22%	27%
Λίγο	2%	2%	7%
Καθόλου	0%	0%	1%
ΔΞ/ΔΑ	1%	0%	6%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%

Από τον Πίνακα 3.2 προκύπτει ότι η πλειονότητα των Διευθυντών/τριών (74%) δηλώνει ότι πρέπει να αυξηθεί πολύ η χρηματοδότηση στον

τομέα της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, ενώ ένα μικρότερο ποσοστό, 23%, επιλέγει την κατηγορία «αρκετά». Σε ό,τι αφορά στους εκπαιδευτικούς, η πλειονότητα των ερωτηθέντων (73% και 22%) δηλώνει ότι πρέπει να διατεθούν περισσότεροι οικονομικοί πόροι στον τομέα της επιμόρφωσης.

Αναφορικά με τις απόψεις των γονέων στο θέμα της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών ένα μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων γονέων (60%) δηλώνει ότι οι πόροι για την επιμόρφωση πρέπει να αυξηθούν πολύ και ένα ποσοστό 27% των ερωτηθέντων γονέων δηλώνει αρκετά.

Αναλυτικότερα, από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών προκύπτει ότι εκείνοι που δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στην αύξηση της χρηματοδότησης για την επιμόρφωση είναι ηλικίας από 30 έως 40 ετών (76%), έχουν προϋπηρεσία 6 έως 15 έτη (77%) και διδάσκουν σε Γενικά Λύκεια (77%).

Σε ό,τι αφορά στους γονείς, διαφαίνεται ότι όσο ανώτερο είναι το μορφωτικό τους επίπεδο τόσο περισσότερο αναγνωρίζουν την αξία της επιμόρφωσης. Σε ό,τι αφορά στην εθνικότητα οι Έλληνες γονείς (62%) σε σχέση με τους αλλοδαπούς (37%) συμφωνούν με την αύξηση της χρηματοδότησης στον τομέα αυτό. Αναφορικά με την αστικότητα, οι γονείς από αστικές περιοχές (63%) θεωρούν ότι πρέπει να αυξηθεί πολύ η χρηματοδότηση για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, σε σχέση με τους γονείς που προέρχονται από ημιαστικές (53%).

Από τα στοιχεία της ποιοτικής έρευνας διαπιστώνεται, επίσης, ότι οι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν την αξία της επιμόρφωσης. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ένας εκπαιδευτικός «... είναι σημαντική, γιατί μπορεί να σου δώσει κάποια πράγματα και στον επιστημονικό τομέα αλλά και στον τομέα της παιδαγωγικής». Αντιθέτως, οι εκπαιδευτικοί με πολλά χρόνια υπηρεσίας έχουν διαφορετική γνώμη. Χαρακτηριστική είναι η παρατήρηση ενός εκπαιδευτικού που υπονοεί, ενδεχομένως, ότι η επιμόρφωση αφορά κυρίως στους νεότερους εκπαιδευτικούς: «... αυτοί που είναι καινούριοι πρέπει να επιμορφωθούν, για να αποκτήσουν και κάποιες γνώσεις παιδαγωγικής που εμείς οι παλιοί έχουμε αποκτήσει από την πείρα μας».

Η τρίτη ερώτηση αφορούσε στον βαθμό συμφωνίας των ερωτηθέντων σχετικά με την υπόθεση: «Αν αυξηθούν οι μισθοί των εκπαιδευτικών, θα αναβαθμιστεί η ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης;»

Πίνακας 3.3: *Αύξηση των μισθών των εκπαιδευτικών*

<i>Ομάδα Στόχος/ Βαθμός συμφωνίας</i>	Διευθυντές/τριες	Εκπαιδευτικοί	Γονείς
ΒΑΣΗ	97	971	1172
Πολύ	80%	77%	30%
Αρκετά	16%	18%	37%
Λίγο	2%	3%	18%
Καθόλου	0%	0%	7%
ΔΞ/ΔΑ	1%	0%	8%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%

Αναφορικά με τους μισθούς των εκπαιδευτικών, η πλειονότητα των Διευθυντών/τριών (80%) απαντά ότι οι μισθοί των εκπαιδευτικών πρέπει να αυξηθούν πολύ και ένα σχετικά μικρό ποσοστό (16%) απαντά ότι πρέπει να αυξηθούν αρκετά. Στην ίδια ερώτηση η πλειονότητα των εκπαιδευτικών (77%) δηλώνει ότι πρέπει να αυξηθούν οι μισθοί πολύ, ενώ ένα ποσοστό 18% απαντά ότι πρέπει να αυξηθούν αρκετά. Αντιθέτως, ένα μικρό ποσοστό των ερωτηθέντων εκπαιδευτικών (3%) απαντά ότι οι μισθοί θα πρέπει να αυξηθούν λίγο. Σε ό,τι αφορά στην αμοιβή των εκπαιδευτικών, οι απαντήσεις των γονέων είναι μοιρασμένες. Περίπου ένας στους τρεις (30%) δηλώνει ότι οι μισθοί των εκπαιδευτικών πρέπει να αυξηθούν πολύ και περισσότεροι από ένας στους τρεις (37%) δηλώνουν ότι πρέπει να αυξηθούν αρκετά. Αξιοσημείωτο είναι ότι ένας σχεδόν στους πέντε γονείς (18%) δηλώνει πως οι μισθοί των εκπαιδευτικών πρέπει να αυξηθούν λίγο, ενώ ένα μικρό ποσοστό (7%) δηλώνει ότι δεν χρειάζεται καθόλου αύξηση.

Αναλυτικότερα, το μεγαλύτερο ποσοστό των εκπαιδευτικών (81%), ηλικίας από 41 ετών και πάνω, θεωρεί ότι ο μισθός τους πρέπει να αυξηθεί πολύ, σε αντίθεση με νεότερους σε ηλικία εκπαιδευτικούς (64%). Το εύρημα αυτό ενδεχομένως να οφείλεται στο γεγονός ότι οι νέοι σε ηλικία εκπαιδευτικοί έχουν λιγότερες υποχρεώσεις σε σχέση με τους μεγαλύτερους. Επιπλέον, οι μόνιμοι εκπαιδευτικοί (79%), σε αντίθεση με τους αναπληρωτές (68%) είναι εκείνοι που θεωρούν ότι πρέπει να αυξηθεί πολύ ο μισθός τους. Την ίδια ανάγκη εκφράζουν οι εκπαιδευτικοί (81%) με 15 έτη υπηρεσίας και πάνω, σε σχέση με αυτούς (68%), που έχουν λιγότερη προϋπηρεσία, οι εκπαιδευτικοί της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (79%) έναντι των εκπαιδευτικών που διδάσκουν στην Τεχνική Επαγγελματική Εκπαίδευση (67%), και, τέλος, οι εκπαιδευτικοί που υπηρε-

τούν σε σχολικές μονάδες αστικών περιοχών (79%) έναντι αυτών που υπηρετούν σε σχολικές μονάδες αγροτικών περιοχών (71%). Το τελευταίο εύρημα θα μπορούσε να αποδοθεί στο γεγονός ότι το κόστος διαβίωσης και οι υποχρεώσεις των εκπαιδευτικών στα αστικά κέντρα είναι μεγαλύτερες σε σχέση με αυτές που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί που υπηρετούν σε σχολικές μονάδες αγροτικών περιοχών. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι οι εκπαιδευτικοί, ανεξάρτητα από το αν τάσσονται υπέρ (78%) ή κατά (78%) της αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου, στην πλειονότητά τους δηλώνουν ότι ο μισθός τους πρέπει να αυξηθεί πολύ.

Ανάλογα αποτελέσματα με αυτά της ποσοτικής έρευνας προέκυψαν και από τις συνεντεύξεις των Διευθυντών/τριών και των εκπαιδευτικών των σχολικών μονάδων του δείγματος, με μία σημαντική ομολογία, η οποία αφορά στο δίπολο «αύξηση του μισθού-αύξηση των ωρών διδασκαλίας». Χαρακτηριστική είναι η δήλωση ενός Διευθυντή Λυκείου: *«...δίνοντας καλύτερους μισθούς στους εκπαιδευτικούς και έχοντας παραπάνω διδακτικές ώρες, η δημόσια παιδεία θα προσφέρει όλο το δυναμικό που έχει να προσφέρει, χτυπώντας αποτελεσματικά την παραπαιδεία»*. Άλλοι όμως εκπαιδευτικοί διατυπώνουν ένα γενικότερο παράπονο σχετικά με την ανάγκη μεγαλύτερης οικονομικής ενίσχυσης της εκπαίδευσης και αναφέρονται ειδικότερα στη δική τους αμοιβή, σε συνδυασμό με την αναβάθμιση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης: *«... η εκπαίδευση, για να βελτιωθεί, θα πρέπει να απορροφά περισσότερα κονδύλια για καλύτερους μισθούς»*.

Η εργασία και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων φαίνεται ότι επηρεάζει τις απόψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με το θέμα της αύξησης του μισθού τους. Πράγματι, διαπιστώνεται σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των απόψεων των γονέων που εργάζονται στο δημόσιο (42%) σε σχέση με αυτούς που είναι ελεύθεροι επαγγελματίες (25%). Επίσης, διαφαίνεται ότι όσο ανώτερο είναι το μορφωτικό επίπεδο των γονέων τόσο περισσότερο αναγνωρίζουν την ανάγκη για την αύξηση του μισθού των εκπαιδευτικών. Συνεπώς, αυτοί που συμφωνούν με την αύξηση της χρηματοδότησης στους μισθούς των εκπαιδευτικών είναι οι γονείς που εργάζονται στο Δημόσιο και έχουν Ανώτερη ή Ανώτατη Εκπαίδευση.

Η τέταρτη ερώτηση αφορούσε στον βαθμό συμφωνίας των ερωτηθέντων σχετικά με την υπόθεση: «Αν αυξηθεί η χρηματοδότηση στον τομέα της υλικοτεχνικής υποδομής των σχολείων, θα αναβαθμιστεί η ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης;»

Πίνακας 3.4: *Αύξηση της χρηματοδότησης στον τομέα της υλικοτεχνικής υποδομής*

Ομάδα Στόχος / Βαθμός συμφωνίας	Διευθυντές	Εκπαιδευτικοί	Γονείς
ΒΑΣΗ	97	971	1172
Πολύ	73%	77%	67%
Αρκετά	25%	19%	21%
Λίγο	0%	1%	5%
Καθόλου	0%	0%	2%
ΔΞ/ΔΑ	2%	0	5%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%

Από τον Πίνακα 3.4. προκύπτει ότι η πλειονότητα των Διευθυντών/τριών δηλώνει ότι η χρηματοδότηση στον τομέα που αφορά στην υλικοτεχνική υποδομή των σχολικών μονάδων πρέπει να αυξηθεί πολύ ή αρκετά (73% και 25% αντίστοιχα). Παρομοίως σχεδόν όλοι οι εκπαιδευτικοί δηλώνουν (77% και 19%) αντίστοιχα ότι θα πρέπει να διατεθούν περισσότεροι οικονομικοί στην υλικοτεχνική υποδομή.

Σε ό,τι αφορά στις απόψεις των γονέων στο ίδιο ερώτημα, ένα σημαντικό ποσοστό 67% δηλώνει ότι η χρηματοδότηση για την υλικοτεχνική υποδομή των σχολικών μονάδων πρέπει να αυξηθεί πολύ, ενώ ένα μικρότερο ποσοστό (21%) δηλώνει «αρκετά».

Οι εκπαιδευτικοί οι οποίοι υποστηρίζουν ότι η χρηματοδότηση για την υλικοτεχνική υποδομή θα πρέπει να αυξηθεί πολύ είναι ηλικίας από 29 έως 50 ετών (80%). Οι εκπαιδευτικοί από 51 ετών και πάνω υποστηρίζουν την ίδια άποψη σε ποσοστό 65%. Δεν παρατηρήθηκε διαφοροποίηση στις απόψεις των εκπαιδευτικών με βάση την υπηρεσιακή κατάσταση, την προϋπηρεσία και την αστικότητα των σχολικών μονάδων.

Σε ό,τι αφορά στην αύξηση της χρηματοδότησης για την υλικοτεχνική υποδομή ως απαραίτητη προϋπόθεση για την αναβάθμιση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης, από τις απαντήσεις των γονέων διαπιστώνεται διαφοροποίηση των απόψεων ως προς το φύλο, την εργασία, το μορφωτικό επίπεδο, την εθνικότητα, τη συχνότητα, επίσκεψης των γονέων στο σχολείο, τη βαθμίδα εκπαίδευσης των παιδιών τους και την αστικότητα.

Από την αποδελτίωση των στοιχείων της ποιοτικής έρευνας, και σε συνδυασμό με το μέρος της έρευνας που αφορούσε ειδικά στην «Υλικοτεχνική Υποδομή» των σχολικών μονάδων, οι συμμετέχοντες στην έρευ-

να αποτυπώνουν στις απαντήσεις τους τις ελλείψεις που αφορούν σε κτιριακές υποδομές και εργαστηριακό εξοπλισμό, την ανάγκη για τον εμπλουτισμό των βιβλιοθηκών και την έλλειψη πρόσβασης στο Διαδίκτυο. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της υπεύθυνης σχολικής βιβλιοθήκης ενός σχολείου, η οποία αναφέρει ως σημαντικά προβλήματα της παρεχόμενης εκπαίδευσης την έλλειψη χώρου καθώς και την έλλειψη χρηματοδότησης για την αγορά νέων βιβλίων στη σχολική μονάδα που εργάζεται. Εξίσου σημαντική είναι όμως και η ελλιπής χρηματοδότηση των σχολικών μονάδων για εργαστηριακό εξοπλισμό: *«... απαιτείται να βελτιωθούν οι σχολικές υποδομές, ώστε η διδασκαλία να γίνει λιγότερο θεωρητική και πιο ευχάριστη».*

Επιπροσθέτως, όπως προκύπτει από τις συνεντεύξεις, οι γονείς δηλώνουν ότι δεν είναι ενημερωμένοι σχετικά με τον τρόπο διαχείρισης των οικονομικών πόρων του σχολείου σε θέματα υλικοτεχνικής υποδομής, ωστόσο έχουν την αίσθηση ότι γίνεται καλή διαχείριση των χρημάτων που διατίθενται στις σχολικές μονάδες.

4. Ερμηνεία αποτελεσμάτων - Συμπεράσματα

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων της ποσοτικής και της ποιοτικής έρευνας διαπιστώνεται ότι, σχετικά με την πρώτη θεματική, που αφορά στη χρηματοδότηση των σχολικών μονάδων για την κάλυψη λειτουργικών αναγκών, η αντίληψη των περισσότερων διοικητικών στελεχών και των Διευθυντών/τριών είναι ότι οι σχολικές μονάδες χρηματοδοτούνται ικανοποιητικά. Δεν συμβαίνει όμως το ίδιο με τη χρηματοδότηση των Καινοτόμων Προγραμμάτων, για τα οποία μάλιστα η πλειονότητα των Διευθυντών/τριών των σχολικών μονάδων θεωρεί ότι η χρηματοδότησή τους είναι ανεπαρκής. Επιπροσθέτως, όπως προκύπτει από τα στοιχεία της ποιοτικής έρευνας, τα ποσά που διατίθενται επαρκούν μόνο για την κάλυψη των λειτουργικών αναγκών, και έτσι γίνεται λόγος για την ανάγκη αύξησης της χρηματοδότησης των σχολικών μονάδων, ώστε να αντιμετωπίζονται οι έκτακτες ανάγκες, όπως για παράδειγμα η συντήρηση του σχολείου ή η αγορά εξοπλισμού. Επιπλέον διαπιστώνεται ότι τα διοικητικά στελέχη έχουν διαφορετικές απόψεις ως προς τον τρόπο διαχείρισης των οικονομικών πόρων. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ένας Διευθυντής Εκπαίδευσης, η Περιφερειακή Διεύθυνση πρέπει να αναλάβει την κεντρική διαχείριση των οικονομικών πόρων, ενώ ένας Προϊστάμενος Γραφείου Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης υποστηρίζει την αυτονομία της σχολικής μονάδας σε θέματα διαχείρισης των οικονομικών πόρων και αναφέρει συγκεκριμένα ότι *«...κάθε σχολείο*

πρέπει να αυτοδιοικείται και να διαχειρίζεται τα οικονομικά (...), διότι κάθε σχολείο γνωρίζει τις ανάγκες του».

Σε ό,τι αφορά στην κατανομή των οικονομικών πόρων ανά σχολική μονάδα, οι απόψεις των διοικητικών στελεχών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης φαίνεται να συγκλίνουν στο γεγονός ότι ευνοούνται μάλλον τα πολυθέσια σχολεία σε σχέση με τα ολιγοθέσια, διότι, όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν, είναι οικονομικά ασύμφορο να συντηρούνται τα ολιγοθέσια σχολεία.

Αναφορικά με το θέμα της ύπαρξης εναλλακτικών πηγών εσόδων διαφαίνεται ότι η οικονομική συνεισφορά τόσο από τον Σύλλογο Γονέων και Κηδεμόνων όσο και από τις χορηγίες ή τις δωρεές δεν είναι ουσιαστική, ενώ η συμμετοχή των σχολικών μονάδων σε προγράμματα Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ αποδεικνύεται πολύ μικρή. Αναλυτικότερα, όπως προκύπτει από τις συνεντεύξεις, ο Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων συγκεντρώνει μικρά χρηματικά ποσά κυρίως για κάλυψη των εξόδων των σχολικών εκδρομών καθώς και άλλων εκδηλώσεων που διοργανώνει το σχολείο. Επιπλέον, η προσφορά οικονομικών πόρων από χορηγούς δεν βρίσκει σύμφωνους όλους τους/τις Διευθυντές/τριες των σχολικών μονάδων. Για το θέμα της αναζήτησης εναλλακτικών πηγών χρηματοδότησης ένας Προϊστάμενος Γραφείου Τεχνολογικής Εκπαίδευσης επισημαίνει: *«Δεν υπάρχει κεντρική κατεύθυνση (...). αν υπήρχε, ίσως τα σχολεία να μπορούσαν να βρουν χορηγούς».* Η παραπάνω αναφορά δικαιολογεί τις αποσπασματικές ενέργειες που γίνονται σε κάποιες σχολικές μονάδες, χωρίς βέβαια σημαντικά αποτελέσματα.

Σε ό,τι αφορά στη σχέση μεταξύ χρηματοδότησης των σχολικών μονάδων και ποιότητας της εκπαίδευσης, διαπιστώνεται ότι όλοι οι ερωτηθέντες αναφέρουν τη θετική επίδραση της επαρκούς χρηματοδότησης στην ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης. Πιο συγκεκριμένα, από τις απαντήσεις των διοικητικών στελεχών, των Διευθυντών/τριών, των εκπαιδευτικών και των γονέων των μαθητών/τριών διαπιστώνεται ότι πρέπει να διατεθούν περισσότεροι πόροι για τη διεξαγωγή εκπαιδευτικών ερευνών, την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, την υλικοτεχνική υποδομή και, τέλος, την αμοιβή των εκπαιδευτικών.

Αναλυτικότερα, η αύξηση της χρηματοδότησης για την υλοποίηση ερευνών στην εκπαίδευση κρίνεται χρήσιμη από τους περισσότερους ερωτηθέντες, οι οποίοι προτείνουν τη συστηματική παρακολούθηση των σχολικών θεμάτων, τη διάχυση των αποτελεσμάτων των ερευνών στα σχολεία και την αξιοποίηση των συμπερασμάτων τους. Παρ' όλα αυτά διαπιστώνεται μια δυσπιστία σχετικά με τη σκοπιμότητα των

ερευνών, επειδή τα συμπεράσματά τους δεν βρίσκουν πρακτική εφαρμογή. Οι επιφυλάξεις αυτές οφείλονται, ενδεχομένως, στην έλλειψη ενημέρωσης της εκπαιδευτικής κοινότητας για τα αποτελέσματα των ερευνών καθώς και στη μη αξιοποίηση των συμπερασμάτων που προκύπτουν.

Αναφορικά με τη διάθεση περισσότερων οικονομικών πόρων στο θέμα της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, διαπιστώνεται ότι οι Διευθυντές/τριες και οι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν ότι η επιμόρφωση είναι απαραίτητο και δομικό στοιχείο της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης. Επιπροσθέτως, από τα στοιχεία της ποιοτικής έρευνας προκύπτει ότι η υλοποίηση επιμορφωτικών προγραμμάτων προϋποθέτει την υπέρβαση ορισμένων δυσκολιών, όπως η διάθεση προσωπικού χρόνου. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ένας Διευθυντής σχολείου, «(...) για να μπορέσει να επιμορφωθεί ένας εκπαιδευτικός, θα πρέπει να διαθέσει κάποιο χρόνο, και για να γίνει ουσιαστική επιμόρφωση, θα πρέπει να είναι μακράς διάρκειας, διότι δεν μπορεί ταυτόχρονα να κάνεις και εκπαιδευτικό έργο και επιμόρφωση».

Σε ό,τι αφορά στην υλικοτεχνική υποδομή των σχολικών μονάδων, τόσο οι Διευθυντές/τριες όσο και οι εκπαιδευτικοί δηλώνουν ότι πρέπει να διατεθούν περισσότεροι οικονομικοί πόροι καθώς οι ελλείψεις σε κτιριακές υποδομές δυσχεραίνουν την εύρυθμη λειτουργία των σχολικών μονάδων. Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγουν και οι γονείς των μαθητών/τριών, οι οποίοι εντοπίζουν την ανάγκη της διάθεσης περισσότερων πόρων για τη βελτίωση της υλικοτεχνικής υποδομής των σχολικών μονάδων. Από τα στοιχεία της ποιοτικής έρευνας διαπιστώνεται, επίσης, ότι τα περισσότερα προβλήματα αφορούν στη συντήρηση των κτιρίων και του εργαστηριακού εξοπλισμού. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση μιας σχολικής μονάδας της Τ.Ε.Ε., όπου οι εκπαιδευτικοί επισημαίνουν: «(...) το πρόβλημα είναι η έλλειψη συντήρησης των κτιρίων και των εργαστηρίων, με αποτέλεσμα να επαφίεται στην καλή θέληση κάποιων προθητων εκπαιδευτικών να συντηρήσουν τα μηχανήματα και να επιδιορθώσουν τις βλάβες...».

Αναφορικά με την αύξηση των αποδοχών των εκπαιδευτικών σημειώνεται μια διαφοροποίηση μεταξύ των απόψεων των Διευθυντών/τριών και εκπαιδευτικών σε σχέση με αυτές των γονέων. Πράγματι η εκπαιδευτική κοινότητα στην πλειονότητά της δηλώνει ότι πρέπει να αυξηθεί πολύ ο μισθός τους, προκειμένου να επιτευχθεί η βελτίωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης, ενώ οι απόψεις των γονέων των μαθητών/τριών ποικίλλουν.

Εν κατακλείδι, η παροχή περισσότερων οικονομικών πόρων στην Εκπαίδευση θα βοηθήσει στην αναβάθμιση της ποιότητας της δημόσιας εκπαίδευσης υπό ορισμένες, όμως, προϋποθέσεις:

- Η αύξηση των ιδιωτικών πόρων στη δημόσια εκπαίδευση να υποστηρίζεται κεντρικά.
- Η μεγαλύτερη χρηματοδότηση να συνδυάζεται με τη βελτιστοποίηση των διαδικασιών που αφορούν στη ροή και στην απορρόφηση των κονδυλίων.
- Η διάθεση πρόσθετων οικονομικών πόρων να γίνεται κατά σειρά στις υποδομές, στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και στην εκπαιδευτική έρευνα.
- Η αύξηση του μισθού των εκπαιδευτικών να συνδέεται με την αύξηση των ωρών διδασκαλίας και την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Commission of the European Communities, (2005). *Progress towards the Lisbon Objectives in Education and Training: Making best use of Resources: 2005. Progress Report.*
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος, (2005). *Περιφερειακοί Λογαριασμοί 1995-2002.*
- European Commission, (2004α). *Implementation of «Education & Training 2010».* Work Programme: Working Group E «Making the best use of resources»: A European toolbox of policy measures.
- European Commission, (2004β). *Implementation of Education & Training 2010.* Work Programme: Working Group E «Making the best use of resources»: Progress Report, December 2004.
- European Commission, (2003). *The success of the Lisbon Strategy Hinges on Urgent Reforms.* Paper adopted jointly by the Council and the Commission on 26 February 2004.
- European Commission, (2000). *Key Data on Education in Europe.*
- Eurydice, (2005). *Key Data on Education in Europe.*
- Ο.Ο.Σ.Α., (2005). *Η Εκπαίδευση με μια ματιά.*
- Παπαγεωργίου, Π. & Χατζηδήμα, Σ. (2003). *Εισαγωγή στην Οικονομική των Ανθρώπινων Πόρων και της Εκπαίδευσης.* Αθήνα: Σταμούλη.
- Ρουσέας, Π. & Βρετάκου, Β. (2006). *Η Μαθητική Διαρροή στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Γυμνάσιο, Ενιαίο Λύκειο, ΤΕΕ).* Αθήνα: Επτάλοφος.
- ΥΠ.Ε.Π.Θ., (2000). *1994-1999 Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. - Έργο Σταθμός για την Ελληνική Παιδεία. Αναλυτική παρουσίαση του συνόλου των ενεργειών του Επιχειρησιακού Προγράμματος Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης.*

- ΥΠ.Ε.Π.Θ., (2007). *Στοιχεία έτους 2007 για το Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. ΙΙ (2000-2006) ανά άξονα προτεραιότητας.*
- ΥΠ.ΕΘ.Ο.Ο., (2007). *Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013. Στοιχεία για το Δ' Κ.Π.Σ.*